

TARNÓWI HÍREK

Rok V

Meghívjuk Önöket Tarnów város hivatalos honlapjára

Nr 16

Nagyszeben elfoglaltuk!

Bem vagyok, ajánlom magamat, kérek háromezer forint jutalmat! Nagyszeben félelmében elsápadt szász polgármestere alázatosan kifizeti az egész összeget. A tábornok a kapott pénzt szétosztja a katonái között.

1849. márciusa. Még tegnap nem egy az erdélyi hadseregben szolgáló katona azt hitte, hogy az élő vagy halott Bem-ért, a polgármester által felajánlott jutalom éppen az övé lesz. Csak várnia kell egy-két napot. Még az olyan tapasztalt katona, mint Anon von Buchner vezérük sem várta, hogy a magyarok olyan gyorsan megjelennek a város mellett. De Bem

a veszélyesebb, rövidebb úton vezette őket, s így március 11-én délután a város védői – több mint 3 ezer orosz, 3 ezer osztrák és kettő szász Nemzetőrség honvéd-zászlóalj - előtt álltak meg.

A harc a Kozákok támadásával kezdődik. Visszaverés, majd pár perccel később a zászlóalj lövedékeket zúdít az orosz gyalogosokra. 18-kor a magyarok behatolnak az elővárosba. Sötétedik. Bem félbeszakítja a támadást. Kb.19-kor Nagyszebenbe érkezik a segítség – a Bethlen Gergely által vezetett honvéd-zászlóalj.

Szigethy Miklós az egyik beosztott.

„Amikor a Nagycsúr felett emelkedő csúcsot elértük, a szemünk elé tárult Nagyszeben völgye, már sötétedett. Az ágyúk hallgattak, az esthomályban körben csak a tábornok fényeit láttuk. Dobpergés mellett, vidáman énekelve honvéd-zászlóaljunk elérte a Nagyszeben előtti

teret. Akkor már teljesen sötét volt. Fővezérünk megállást és csendet parancsolt. Magához hívatta az őrnagyunkat.

- Szeretne Nagyszebenben vacsorázni? - kérdezte Bem.

- Igenis, a honvéd-zászlóaljjal együtt.

- Akkor legyen szíves befáradni a városba és a zászlóaljat a téren felsorakoztatni.”

Bethlen zászlóalja félézredesekre osztva indul e. Teljes sötétségben haladt. Köröskörül csend. Csak balról hallatszik egy-egy lövés. Hirtelen vakító fény. Az ellenség ágyúi! A sötétség ellenére pontosan lönek. Olvad a sereg. Ingáznak a honvédek. A tüzés az út felé nyomja őket.

- Hol a 11. honvéd-zászlóalj bátorsága? Előre, tovább! - Kiss Sándor alezredes próbálja a katonákat harcra buzdítani.

A kiáltásába betör a lövedékek süvöltése, robbanás robaja. Az elővárosra hullanak a gránátok. A zászlóaljak lángra kaptak, a tűz fényénél látható, hogy az orosz sáncok nem messzebb, mint 100 m-re vannak, és sorsuk már megpecsételődött.

- Előre Magyar! Éljen a haza! - a 11. honvéd-zászlóalj támadásra indul. Hamarosan már az orosz erődökönél vannak, s pillanatok alatt betörték a város főkapuját.

22-órakor Nagyszeben felszabadult! A városból menekülnek a szász Nemzetőrség és a román Nemzeti Bizottság tagjai. A szász hivatalnokok és azok kik maradtak, félnek Bem és a magyarok bosszújától. Nincs rá okuk. Igaz a városra 200 ezer forintos büntetést szabtak ki, de nincs fosztogatás.

A hadsereg fegyelmezett. Bem felhívását ismertetik a lakossággal a város új rendjéről:

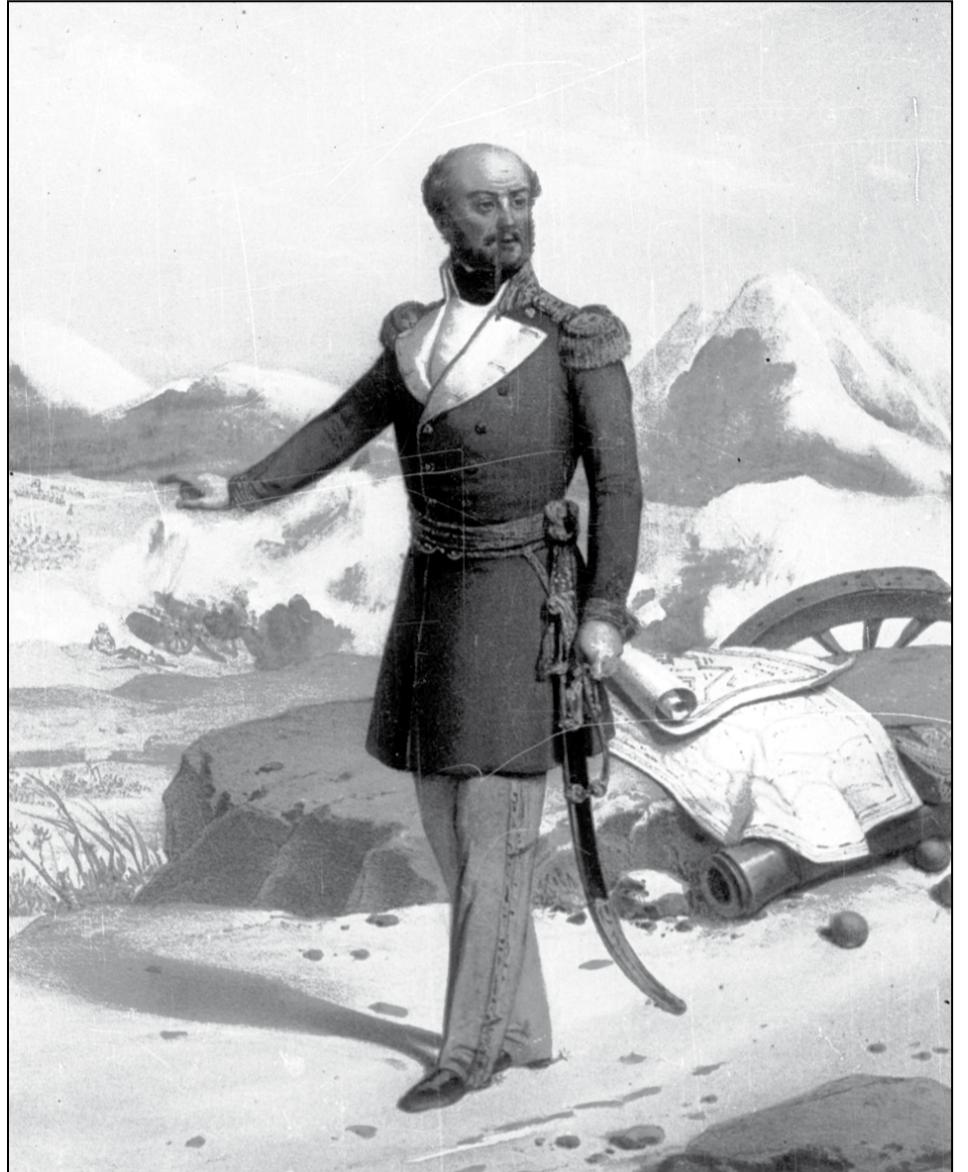
„Magyarország minden polgárát, nemzetiségre, illetve vallásra való tekintet nélkül, ugyanazon szabadságjogok illetik meg. A magyar hadsereg a nemzetek közös békéjéért harcol, ezért harcolnak benne különböző nemzetiségűek, ezért a nemzetek szabadságáért vívott csata szent harcosai ők. A magyarokról, törekvéseikről egyre hangosabb Európa. Az idáig ismeretlen, rossz fényben bemutatott debreceni kormányt kezdik megérteni. Ez Bemnek is köszönhető, aki most a magyar törekvésekért nem a csatatéren harcol, hanem a diplomata szalonokban. Európa kezdi észrevenni és próbálja megérteni az ismeretlen Magyarországot, amely az egyesített orosz és osztrák hadsereget ki tudta szorítani.

Bem – egy hős Tarnówból

Bem József Tarnówban, polgári család sarjaként, az ún. Burek (a mai napig működő piactérről elnevezett) előváros egyik házában született, Andrzej ügyvéd, és a Gołuchowski családból származó Agnieszka fiaként. A család gyökerei Lembergbe nyúlnak Születési helyére ma emléktábla emlékeztet. A tarnowi katedrálisban fennmaradt a jövőbeli tábornokról az anyakönyvi bejegyzés kereszteléséről és József Zachariasz (ez volt a teljes neve) születésnapja dátumáról – 1794. március 14. Egy évvel utána Lengyelország elveszítette függetlenségét, tíz nappal később Kościuszko Tadeusz Krakkóban meghirdette az első nemzeti felkelést a megszállók ellen.

Tarnówban született két leánytestvére is - Katarzyna és Małgorzata. Nem tudni, hogy a család mikor hagyta el a várost. A kiképzést Bem bizonyára Krakkóban kapta meg. A katonai karriert nagyon fiatalon kezdte. Már 1809-ben, tizenöt évesen a Napóleonhoz hű lengyel hadseregbe vonult. Tüzéerként szolgált és a tüzérséghez mindvégig hűséges maradt. A moszkvai hadművelet idejében, 1812-ben már főhadnagy volt. A napóleoni hadsereg északi szárnyán harcolt. A visszavonulása idején Gdańsk erődjét védte. Hősiességét a francia Becsületbeli Légión Keresztje is tanúsítja. A hadsereg aktív szolgálatába a Bécsi Kongresszus és a Varsói Királyság alakulása után tért vissza. A hadseregben a tüzérséget oktatta. Az ott eltöltött évek alatt két esemény hagyott mély nyomot az egészségét illetően. 1816-ban pisztoly párbajban vett részt. Az ellenfelét halálosan megsebesítette, de a párbajban az ő combcsontja is szétroncsolódott. Bem élete végéig sántított és bottal járt. Három évvel később tüzérségi munícióval kísérletezve (ezen a téren a tábornoknak jelentős eredményei voltak) balesetet szenvedett – egy robbanásban az egész arca megégett. A későbbi életében is többször megsebesült – a csatatéren és az ellene irányuló merényletek során (legalább kettő kísérlet volt).

1826-ban kilépett a hadseregből. Gazdálkodott, s birtokainak igazgatásával foglalkozott. Képességeit az építkezésben és az iparban is kipróbálta, az utóbbiban főként a gőzgépek érdekelték. 1830. novemberében a lengyelek az oroszok ellen szálltak harcba, kitört a felkelés. Bem újra a seregbe lépett, a tüzérségnél ütegvezetőként kezdte, s a felkelés tüzérségének főparancsnokaként fejezte be. Komoly esélye volt arra, hogy az egész hadsereg fővezérévé nevezzék ki, tábornoki rendfokozatban. A hírnevet és az elismerést főleg kettő csata hozta meg számára – az Iganiei és az Ostrołękai. Az elsőben az általa vezetett bravúros tüzérségi támadás az oroszok vereségét hozta, a másodikban a lengyel hadsereget a vereségtől mentette meg, ahol Bem a „véres csillag” nevet kapta. A felkelésben mutatott harcaért a legmagasabb lengyel katonai kitüntetést – Virtuti Militari Arany Keresztet kapott. A felkelés leverése után, több más katonával együtt, Franciaországba emigrált. Párizsban telepedett le.

Részt vett a lengyel függetlenségi szervezetek működésében, hadsereget igyekezett alakítani, miközben kiadói tevékenységet folytatott. A Nemzetek Tavaszának hírére Galíciába, Lembergbe utazott, ahol Nemzeti Gárda alakításával próbálkozott, nem talált azonban megértésre. Elindult Bécsbe, ahol már javában folytak a harcok. Személyesen vezetve a kulcsfontosságú Jägerzeil végé lévő barikád védelme révén megszervezte a város védelmét. A felkelés elfojtása után, 1848. októberében Bem Magyarországra érkezett, Budapestre. November 29-én Kossuth rábízta az erdélyi hadsereg fővezérlését. Bem önéletrajzának ezt a részét, a csucsai győztes csata és a temesvári vereség között nem kell bemutatni olvasóinknak. Minden magyar jól ismeri.

Kedves Barátaink,

Tarnów polgárai nevében szeretettel meghívom Önöket a városunkban, március 21-én megrendezésre kerülő „BEM JÓZSEF TÁBORNOK SZÜLETÉSNAPIJA” címet viselő rendezvényre, melyet születésének 215., a nagyszabeni győztes csata 160., valamint a tábornok földi maradványainak szülővárosába történt hazaszállításának 80. évfordulója alkalmából rendezünk meg. Kiváló alkalom lesz ez az esemény két igaz barát – Lengyelek és Magyarok, kiknek szabadságáért harcolt Bem Apó – találkozására. Várjuk Önöket Tarnówban, a legmagyarosabb lengyel városban.

**Ścigala Ryszard
Tarnów polgármestere**

Erdélyi Körkép

Bem tábornok honvéd kabátban, lovon, a huszárok kíséretében. Mellette Czetz János ezredes, gróf Teleki Sándor, báró Kemény Farkas. Nézik az elkeseredett harcot, a befagyott patak fölött átívelő hídert – orosz gyalogosok hátrálnak a kaszákkal és baltákkal felfegyverkezett székelyek nyomására. A jobb szárnyon a honvédek megtörik az ellenség zászlóaljának ellenállását, hamarosan segítség érkezik még, a szorosból kivonuló 73. székely zászlóalj. A menekülő oroszokat Kiss Sándor alezredes huszárai üldözik. Bem törzsétől elszakadt Petőfi Sándor. Egy fehér ménen balra, a közeledő segítség felé lovagol. Gróf Bethlen Gergely vezérli őket. Elöl a piros sapkás katonák – a híres 11. zászlóalj. Háttérben Nagyszeben, távolabb az erdélyi Kárpátok vonalai.

A nagyszebeni csatát így láthatta Budapest fél évszázaddal később – 1898. márciusában a körképen, melynek bemutatója a magyar szabadságharc 50-ik évfordulója alkalmából rendezett ünnepség fénypontja volt. A vászon 15 méter magas és 120 méter kerületű volt. A Városligeti pavilonban helyezték el. Este elektromos világítás mellett lehetett megtekinteni, ami már önmagában is rendkívüli attrakció volt.

Az ötlet két évvel korábban született meg. A mű elkészítésével Jan Styka lengyel festőművészt bízták meg. A csoporthoz három magyar művész csatlakozott (Margitai Tihamér, Vágó Pál, Spányi Béla), valamint három lengyel és egy német. A Körképet 1897. április-tól Lembergben festették. Öt hónap elteltével készült el. A kezdetekben „Bem és Petőfi”, „Bem Erdélyben”, „Nagyszebeni csata” néven vált ismertté. A történelemben mint az „Erdélyi Körkép” vonult be.

A nagyszebeni csata nagyon sikeres volt, az azt megörökítő festmény a kedvező recenzió és a budapesti lakosság érdeklődése ellenére már nem. Hamarosan nézeteltérések keletkeztek a pénzügyi háttérben. A körkép végül 10 évig maradt Magyarországon, néhány városban kiállították, de a fátum nem szűnt meg. A művészet nagy rajongója, Pártos Gyula építésmérnök - ki oly mértékben vetette magát a kép népszerűsítésébe, hogy saját vagyonát is elveszítette - sem tudta megtörni a végzetet. Ő volt az, aki a XX. század elején, Budapesten, a Népligeti Parkban az „Erdélyi Körkép” állandó kiállítását próbálta megszervezni. A város vezetőivel azonban szerződés soha nem került aláírásra. 1907. végén

a festményt Varsóba szállították. Egy évvel később Varsóban még bizonyosan kiállították. Később, több más körkép sorsában osztozván részletekre, kisebb jelenetekre és motívumokra szedték szét. Idővel szétszóródott. Mennyi maradt belőle a mai időkre?

Mára 32 részét sikerült megtalálni. A Tarnowi Körzeti Múzeum, melynek gyűjteményében 14 rész található, már 20 éve kutat utánuk. A legnagyobb közöttük a 385 x 328 cm méretű, mely a szekértáborat ábrázolja a löszerekkel, valamint az előtte álló huszárokkal, honvédekkel, illetve az orosz hadifoglyokkal. Bár az első kép – Edrósi Rafael tábori lelkész által támogatott, sebesült huszárt ábrázoló jelenet - 1977-ben került Tarnówa, a kutatást több, mint húsz évvel ezelőtt kezdték el. Ezidáig nem sikerült megtalálni a Bem József és törzsakarát ábrázoló részt. Az erre vonatkozó utolsó említés 1928-ból származik. Akkor egy poznańi polgár tulajdonában volt.

Az „Erdélyi Körkép” állandóan visszatér oda, ahol örökre maradnia kellett volna – Budapestre. A fővárosban márciusban újra megtekinthetők lesznek az épen maradt, megtalált részek.

Megadom magam, először és utoljára

„Mit akarsz még, Uram? Megadom magam, életemben először és utoljára a te kezredre” - állítólag ezeket a szavakat hallotta a haldokló Bem Józsefet ápoló őrmester. 1850. 23/24 éjszakáján a tábornok hirtelen betegedett meg. December 10-én a malária legyőzte őt.

Dzebel-el-Isam muzulmán katonai temetőben, Aleppóban temették el. Nem maradhatott azonban annyira távol a szülőföldtől és a szívéhez oly közel álló Magyarországtól. A XX. század 20-as éveinek közepén született döntés Bem József hamvainak Lengyelországba szállításáról. Több város ajánlkozott örök nyugalmanak helyéül. Szóba került Varsó és Krakkó – a Wawel királyi vár, mely katedrálisában a lengyel királyok, többek között Anjou Hedvig és Báthory István nyugszanak. Végül megszületett a döntés, mely szerint szülőhelyén temetik el – Tarnówbán.

A tábornok földi maradványai exhumálására a magyar, lengyel, török és francia kormány képviselői jelenlétében 1929. június 20-án került sor. Budapesten a Nemzeti Múzeumban tették közszemlére a koporsót. Bem Apó visszatérése egész Magyarországon rendkívüli eseménynek számított. A tábornokot egy katonai delegáció végig kísérte. Amikor a vonat a határ felé elindult, minden állomáson fedetlen fővel, tömegek üdvözölték Bem Apót. A koporsót szállító kocsira virágosó hullott. Június 29-én érkeztek meg Krakkóba a hamvai, majd a Wawel, királyi vár árkaudós udvarán mindenki búcsút vehetett tőle. Másnap Bem József elindult a szülővárosa felé.

Tarnów számára ez valódi ünnep volt. Az ünnepi díszbe öltöztetett utcákon tömegek gyűltek össze. A Bem József hamvait tartalmazó koporsó ágyútalpon érkezett meg az erre az alkalomra különlegesen előkészített diadalkapun

át a Krakowska-ra, a város főutcájába. A gyászmenet a Krakowska, Wałowa és Piłsudskiego utcákon át a Strzelecki Parkba indult. A főút torkolatánál a kaporsót a tisztok a vállukra vették, és így vitték a tábornokot örök nyugalmanak helyére.

Bem József hamvait egy kis tóban lévő szigeten, külön az Apó tiszteletére tervezett és elkészített klasszicista mauzóleumban helyezték el. A láda alakú szarkofág korinthuszi stílusú oszlopfővel díszített hat oszlopon támaszkodik. Az oszlopok a vízből kiemelkedő kétlépcsős emelvényről nőnek ki, s – Bem kedvenc tüzérségéhez kapcsolódván – ágyúból kiöntött láncsal összefűzött ágyúgolyók veszik körül. A szarkofág oldalain magyar, lengyel és arab nyelvű felirat, illetve a születésének (1794), halálának (1850) és a tábornok hamvai Tarnówa hozatalának (1929) dátumát helyezték el.

Magyar Tarnów

Tarnówi Információs Központ
Rynek 7, 33-100 Tarnów, PL
tel.: +48 14 688 90 90, 688 90 91, fax: 688 90 92
e-mail: centrum@it.tarnow.pl
www.go-tarnow.com

Egyházmegyei Múzeum
pl. Katedralny 6, 33-100 Tarnów
tel.: +48 14 626 45 54
e-mail: muz-diec@wsd.tarnow.pl
www.wsd.tarnow.pl/muzeum

Körzeti Múzeum
Rynek 20-21, 33-100 Tarnów
tel.: +48 14 621 21 49
e-mail: muzeum@muzeum.tarnow.pl
www.muzeum.tarnow.pl

Néprajzi Múzeum
ul. Krakowska 10, 33-100 Tarnów
tel.: +48 14 622 06 25
e-mail: muzeum@muzeum.tarnow.pl
www.muzeum.tarnow.pl

Távolságok Tarnówtól:

Nemzetközi repülőterek
„Krakkó-Balice” – 90 km
„Rzeszów-Jasionka” – 90 km

Városok

Krakkó – 80 km
Wieliczka – 70 km
Varsó – 298 km
Czeszochowa – 200 km

- Turisztikai Információs Pont - 2005-ben megkapta a Lengyel Turisztikai Szervezet kitüntető elismerését
- Kerékpárkölcsonzó
- Vendégszobák (szállodai színvonalon: komplett vizesblokk, TV, parkoló)
- Konferenciaterem (max. 60 fő)

A Bem Józseffel összekötő emlékek, köztük nyomtatványok, s az életét, tevékenységét érintő eredeti dokumentumok, a Körzeti Múzeumban kiemelkedő helyet foglalnak el, természetesen. 1985-ben a a tábornok szobrát a Wałowa utcában állították fel. Szülővárosát magyar egyenruhában szemléli, nézi. Nem csak Bem József azonban a kapocs a magyarok és Tarnów között. Az első komoly nyom az 1528. év. A Tarnowi vár néhány hónapig Szapolyai János, magyar király rezidenciája volt. Itt talált menedéket a Habsburg Ferdinánddal kialakult korona-vita sikertelen első felvonása után. Tarnowski Jan hetman meghívását fogadta el, aki a tarnowi várat és magát a várost is rendelkezésére bocsátotta. A király bőségesen meghálálta a vendéglátást. Ő fedezte a társaségház templomának oltárépítési költségeit (sajnos nem maradt fenn a mai időkre), s a várost kiváltsággal ajándékozta meg – előjogot kapott, a kereskedelmi vám haszna a várost illette meg, melyet korábban a polgárok a kassai és más magyar vámhivatalokban fizettek be. Szapolyai öt hónapon keresztül próbálta visszaszerezni a koronát. Végül az összeverbuvált hadsereggel Magyarországra indult. Október 25-én Sárospataknál legyőzte Ferdinándot. Tarnowski vára a következő századokban romokká vált, de maradványai ma is a város fölött emelkednek.

Tarnów egyike azon két lengyel városnak, mely székelykapuval büszkélkedhetik. A kapu a magyar Írott Szó alapítvány és Sepsiszentgyörgy város ajándéka. A kapu természetesen állandóan nyitva van, ami nem csupán a hagyományos székely, hanem a tarnowiak vendégszeretét is jelöli. A kapu szomszédságában kettő kopjafa áll. Az elsőt a magyar történész és jogász, Forgón Mihály emlékére emelték, aki 1914-ben a przemysli erőd védelmi harcában szerzett sérüléseibe halt bele, Tarnówban. A temető, ahol végső nyugalomra helyezték, mára sajnos nem maradt meg, így a mai kopjafa egyféle szimbolikus síremlék is. A második, Tarnów díszpolgára, a Tállyából származó, Debreceni Mezőgazdasági Akadémiát végző Lippóczy Norbert emlékét őrzi. 1929-ben telepedett le Tarnówban. A II. világháború idején az NKVD letartóztatta. 14 évvel később visszajött. A következőt mondta magáról: „lengyel szívvel magyar vagyok”. A tarnowiaknak nem csak gyönyörű emlékeket hagyott, hanem a gazdag festészeti és ex libris kollekcióját is (kb. 25 ezer darab), melyet a tarnowi Egyházmegyei Múzeumra, illetve a Körzeti Múzeumra hagyott.

Mind a kettő kopjafát Stigelmayer Sándor szobrász készítette el. A Petőfi Sándor sétányon, Magyarországon készített és a városnak ajándékozott költő szobra közelében állnak. Bem Józsefnek Tarnówban is szüksége van az adjunktusra.

Magyar barátainknak

A Tarnowi Magyar Baráti Társaság a legrégebbi ilyen jellegű szervezet Lengyelországban, az 1956. forradalom leverése után alakult meg a magyarokkal történő szolidaritás jegyében.

Az 53 évvel ezelőtti őszi mindkét nemzet felkelt a szabadságát kiharcolandó. Amikor a magyarok a Bem József szobor mellett tüntettek, a lengyelek a júniusban, Poznanban szerzett sebeiket gyógyították. Ezért ők igazán értették azt, ami Magyarországon történt, és érezték, hogy segítségükre van szükség. Hét önkéntes felkérte Tarnów és környéke lakosságát, hogy adjanak vért a budapesti sérülteknek. 150-en jelentkeztek. A helyben állomásozó Lengyel Hadsereg katonái és tisztjei is csatlakoztak az akcióhoz. Három napon belül (X.29-31. Közt) 72 tarnowi polgár adott vért. Kettő szállítmány gyógyszerrel küldtek Magyarországra, s pénzt is gyűjtöttek.

Az összehangolt működés érdekében, október 30-án a Városi Tanács ülésén megalakították a Magyarokat Segítő Társadalmi Bizottságot. A bankban folyószámlát nyitottak „A Magyarokat Segítő Alapítvány” néven. Tarnówba érkezett 100 magyar gyerek két hónapos pihenésre. Az emberek magyar árva gyerekeket akartak befogadni. Erre sajnos sem a Lengyelországi Magyar Nagykövetség, sem a Lengyel Vöröskereszt nem adott engedélyt.

1956. november 14-én a Magyarokat Segítő Társadalmi Bizottság ülésén a működés eredményeinek összefoglalásra került sor, és a működés befejezéséről döntöttek. Akkor az elnök javasolta egy társadalmi-kulturális jellegű, a magyar nemzet barátainak és velük rokonszenvező egyesített egyesület létrehozását. Előterjesztett egy indítványt, hogy Tarnówban alakuljon meg a Magyarország Baráti Társaság. A magyar

származású Lippóczy Norbert, Tarnów polgára, díszpolgára, a Társaság alapítótagja, tiszteletbeli tagja lett a társaság elnökhelyettese.

Az elmúlt fél évszázad alatt a Társaság építette és ápolta a kapcsolatokat a lengyelek és magyarok között. Találkozásokat, előadásokat, szemináriumokat és koncerteket szervezett. Gyűjtötték a dokumentumokat, könyveket és ki-tüntetések. Minden magyar, aki a több, mint fél évszázad alatt meglátogatta Tarnów-ot, itt szívél-yes fogadtatásra és segítségre számíthatott.

A Társaság magyar nyelvet, kultúrát és történelmet kedvelő tagjainak köszönhetően a Magyarország Baráti Társaság több kezdeményezést indított – Bem és Petőfi szobor, székelykapu, kopjafák – ez csak néhány a sok egyéb között. Több éve, a Jagelló Egyetem magyar tanszékével együttműködve a Társaság a magyar nyelvi lektorátust vezeti.